

Dr hab. Mariusz OZIMEK, prof. nadzw.
Instytut Nauk o Sporcie
Akademia Wychowania Fizycznego
im. Bronisława Czecha w Krakowie

Kraków 11.06.2024 rok

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ

TYTUŁ: Ryzyko otyłości i jej powikłań metabolicznych a styl oraz jakość życia kobiet po menopauzie z populacji wrocławskiej

AUTOR: mgr Joanna Lewandowska

PROMOTOR: prof. dr hab. Felicja Fink-Lwow

Praca autorstwa mgr Joanny Lewandowskiej podejmuje ważne zagadnienie, wskazujące na problemy związane z menopauzą u kobiet, okresem życia, który obciążony jest często dodatkowymi zaburzeniami somatycznymi i psychicznymi, związanymi z obniżającymi komfort i jakość życia objawami wazomotorycznymi, urogenitalnymi, zaburzeniami snu czy też zmianami nastroju oraz zmniejszonym libido.

Autorka za cel pracy postawiła sobie ocenę związku wybranych elementów stylu życia i otyłości oraz jej powikłań metabolicznych u kobiet po menopauzie w odniesieniu do jakości życia. Natomiast z praktycznego punktu widzenia praca podejmuje problem diagnozy wstępnej programu Promocji Zdrowia z wykorzystaniem teorii siedliskowej dla kobiet po menopauzie korzystających z krótkoterminowej opieki ginekologicznej w Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej we Wrocławiu. Zatem stwierdzenie Doktorantki cyt. „...*Stan zdrowia i jakość życia mogą być pozytywnie modyfikowane przez prozdrowotne zachowania...*” (str. 7), wpisuje się jak najbardziej w zagadnienie podjęte w pracy i okres życia badanych kobiet. Świadczy również o trafności podjętego w dysertacji problemu badawczego, jego potrzeby i zasadności jak również nie do końca jeszcze wyjaśnionego, zatem wpisującego się w nowość naukową.

Za właściwe należy uznać, że Autorka ocenianej rozprawy doktorskiej rozumie te problemy tak w ujęciu teoretycznym jak i w aspekcie możliwości ich przeniesienia na grunt praktyczny. Na tym tle, formułuje główny problem badań własnych (cel oraz aplikację praktyczną), który realizuje w oparciu o połączone ze sobą zadania szczegółowe (hipotezę i cztery pytania badawcze, str. 19).

Dysertacja ma klasyczny układ pracy promocyjnej o charakterze empirycznym. Opracowanie liczy 121 stron, w tym wykaz skrótów, wstęp, wprowadzenie liczące trzy podrozdziały, cel, hipoteza i pytania badawcze, materiał i metody badawcze (organizacja badań, metody badań, metody statystyczne), wyniki - cztery główne podrozdziały, dyskusję, wnioski. Ponadto w pracy ujęto - piśmiennictwo, streszczenie - w języku polskim i angielskim, spis rycin i tabel oraz załączniki. Piśmiennictwo obejmuje 139 pozycji, głównie obcojęzyczne w języku angielskim. Źródła internetowe w spisie piśmiennictwa nie występują. Nieliczne odniesienia do źródeł internetowych pojawiają się w treści pracy (str. 31, 32).

Układ tematyczny odpowiada pracom typu empirycznego. Treść pracy odpowiada tytułowi a treści rozdziałów ich nagłówkom. Całość cechuje pragmatyzm naukowy. Praca napisana jest starannie, ze skrupulatnym przygotowaniem tabel i rycin, wraz ze zwróceniem uwagi na szczegółowe dane. Pracę czyta się bardzo dobrze, bez względu na poziom wiedzy czytelnika o proponowanej przez Autorkę tematyce. Odbiór tekstu ułatwia wykaz skrótów (przedstawiony na str. 4-6), gdzie zamieszczono i zdefiniowano pojęcia, które są przytaczane w treści opracowania.

Terminologia pojęciowa w prezentacji wyników stosowana jest konsekwentnie. Analiza wyników przeprowadzona została poprawnie. Wnioski korespondują z założeniami pracy i nie wykraczają poza przedstawiony materiał empiryczny. Ponadto Autorka spełniła wymogi formalne uzyskując zgodę na badania od Senackiej Komisji ds. Etyki Badań Naukowych przy Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu (nr 8/2023, Załącznik 1, str. 115). Pisemną zgodę respondentek na dobrowolny udział w badaniach do celów pracy doktorskiej, które były informowane o charakterze i celu badania oraz w ten sam sposób kwalifikowane przez lekarza na podstawie przyjętych kryteriów włączenia (str. 21). Ponadto Autorka dbając o prawa autorskie uzyskała zgodę na wykorzystanie w pracy aktualnych zaleceń zdrowego żywienia od Narodowego Centrum Edukacji Żywieniowej (str. 31,32).

W części wstępnej pracy (wstęp, str. 7 i trzy podrozdziały I.1.-I.3, str. 7-18) Autorka uzasadnia potrzebę i celowość podjętej problematyki badawczej wskazując na problemy zdrowia Publicznego i Politykę Zdrowotną w aspekcie aktualnych zmian demograficznych (str. 7-10), styl życia w powiązaniu ze zdrowiem szczególnie w odniesieniu do starszych kobiet (str. 11-15) oraz wskazuje na programy promocji zdrowia w Polityce Prozdrowotnej (str. 15-18). Całą część wstępną opracowania stanowi szeroki przegląd piśmiennictwa, na ogół bardzo trafnie dobrane i współczesne, podkreślający aktualny stan badań w zakresie zagadnień dotyczących powikłań i zaleceń zdrowotnych kobiet po menopauzie, zaleceń co do form aktywności czy jakości życia dla kobiet starszych.

W odniesieniu do tego fragmentu pracy Recenzent zauważa, że Autorka trafnie i ciekawie opisała w części teoretycznej stan faktyczny w odniesieniu do istniejącej wiedzy bibliograficznej z zakresu podjętej tematyki badawczej. Co ważne w omówieniu zagadnień nie wykracza zbyt obszernie poza zakres tematyczny pracy. Bogaty przegląd piśmiennictwa i jej właściwy dobór w poszczególnych aspektach badawczych, świadczy o erudycji Doktorantki.

Do części wstępnej pracy Recenzent nie wnosi uwag czy zastrzeżeń merytorycznych.

W kolejnych rozdziałach II-IV „**Cel pracy**”, „**Hipoteza i pytania badawcze**”, „**Metodologia badań własnych**” (str. 19-36) Autorka wskazuje cel pracy, aplikację praktyczną, hipotezę i pytania badawcze, opisuje organizację badań, charakteryzuje badaną grupę, metody badań oraz wskazuje zastosowane procedury statystyczne (Metody statystyczne).

Cel pracy, aplikacja praktyczna, hipoteza i pytania badawcze (str. 19) są trafne i realne do wykonania jak i weryfikacji. Autorka sformułowała cztery pytania oraz jedną hipotezę badawczą. Warto podkreślić, iż są one poznawczo ambitne, dotyczą bowiem zagadnień złożonych - ważnych dla stylu i poziomu jakości życia związanego ze zwiększonym ryzykiem otyłości i zaburzeń metabolicznych dla kobiet po menopauzie. Postawiony problem badawczy jest poprawnie sformułowany pod kątem metodologicznym, wyczerpuje zakres tematu badania, a także uwzględnia zależności między zmiennymi. Co ważne, jest możliwy do rozstrzy-

gnięcia empirycznego w trakcie badań naukowych podjętych przez Doktorantkę.

W tej części Doktorantka uwzględniła hipotezę badawczą. Należy się zgodzić, że formułowanie hipotez w opracowaniu naukowym jest ważne ale nie zawsze konieczne. W tym miejscu Recenzent kieruje prośbę do Doktorantki o odpowiedź na pytanie, dlaczego Autorka uznała, że ważne było jej zamieszczenie we własnym opracowaniu, czemu w ogóle służą hipotezy badawcze w pracach naukowych i kiedy powinny być obligatoryjnie zastosowane?

W tym miejscu kieruję również pytanie do Doktorantki czy rozdziały, II Cel pracy, III Hipoteza i pytania badawcze, to wymóg edytorski w Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu czy pomysł Autorki, te ważne części opracowania raczej umieszczane są na zakończenie części wstępnej a nie jako oddzielne główne rozdziały?

Material i metody badawcze (str. 20-36) – Autorka opracowała w trzech głównych podrozdziałach (IV1-IV3) opisując organizację badań, materiał badań oraz zastosowane metody statystyczne. Organizacja badań i charakterystyka badanej grupy zostały zwięźle ale bardzo jasno opisane przez Autorkę opracowania ze wskazaniem miejsca prowadzenia badań, czasokres, zasady kryteriów doboru i kwalifikacji do badań. Ponadto na str. od 22 do 26 Doktorantka zamieściła opis i charakterystykę (w ujęciu tabelarycznym, tab. 1-3) socjodemograficzną, dane kliniczne i aktywność fizyczną badanych kobiet.

Metody badań (str. 27-35). W tym przypadku można zadać sobie pytanie, jakie są oczekiwania czytelnika, który sam prowadzi badania, od rozdziału dotyczącego metod badań? Oczekuje on bowiem, aby sposób wykonania badań przedstawiony został na tyle jasno, by badania takie można było np. przeprowadzić w podobnych procedurach własnych a co najważniejsze, powtórzyć. Podrozdział ten został bardzo szczegółowo rozpisany na dziewięciu stronach rozprawy doktorskiej co świadczy o dużej skrupulatności i dokładności Autorki. Daje również możliwość, na bazie przedstawionej metodologii, wykonania ich przez innych naukowców np. wśród kobiet z mniejszych społeczności lokalnych lub ośrodków wielkomiejskich.

Pani Joanna Lewandowska podejmując tematykę dociekań empirycznych zastosowała szereg metod i technik badawczych jak pomiary antropometryczne, biochemiczne, ciśnienia tętniczego oraz wyznaczono wskaźniki ryzyka metabolicznego. Wykorzystano kwestionariusze do oceny poziomu aktywności fizycznej i czasu sedenteryjnego, do oceny jakości życia oraz ankietę danych socjodemograficznych i elementów stylu życia jak i ocenę stosowania używek.

W ocenie Recenzenta Doktorantka poradziła sobie z samym przeprowadzeniem badań jak i właściwie wykorzystwała dobrze dobrane metody i techniki dla tego typu opracowania.

W związku z powyższym prośba do Autorki pracy o podzielenie się informacją, z jakimi trudnościami organizacyjnymi przy prowadzeniu badań, napotkała się Doktorantka. Jak wiadomo organizacja grupy badanej, uzyskanie zgodny od respondentek, przeprowadzenie i kontrola całego przebiegu badań, współpraca z personelem medycznym to nie lada wyzwanie logistyczne dla badacza i osób badanych. Co w tym procesie sprawiało największe problemy a co jemu sprzyjało? Czy badane kobiety były zainteresowane wynikami lub czy Autorka przekazała, a może planuje przekazać pozyskaną wiedzę i wnioski z badań respondentkom, a jeżeli tak to w jaki sposób?

W tym miejscu Recenzent kieruje również prośbę o wyjaśnienie, czym są kwestionariusz oraz ankietę - metodą, techniką czy narzędziem badawczym?

W rozdziale tym, Doktorantka opisuje również zastosowane metody statystyczne (str. 36). Należy docenić ich prawidłowy dobór i trafne wykorzystanie do opracowania danych badawczych.

Recenzent nie wnosi zastrzeżeń do metodologicznej strony pracy – jest ona poprawna i ambitna.

Wyniki badań stanowią obszerną i merytorycznie ważną część rozprawy (str. 37-68). Autorka przedstawiła je w postaci tabel (w przeważającej ilości), rycin oraz ich opisowego omówienia. W kolejnych podrozdziałach (V1.-V4.) przedstawione zostały statystyki opisowe dotyczące weryfikacji pytań badawczych, obejmujących dane uzyskane w procedurach badawczych. Dokonano analizy i charakterystyki antropometrycznych, biochemicznych i behawioralnych czynników ryzyka zaburzeń metabolicznych kobiet po menopauzie w porównaniu do grupy w wieku reprodukcyjnym jak i związków stylu życia z ryzykiem zaburzeń metabolicznych, jakości życia kobiet po menopauzie oraz grupy porównawczej. Podsumowując niejako ryzykiem zaburzeń metabolicznych.

Jak wspomniano powyżej, wyniki opisano i zobrazowano w sposób graficzny oraz tabelaryczny, co ułatwia ich analizę a z punktu widzenia Recenzenta należy pochwalić Doktorantkę za ich przejrzystość i właściwe umiejscowienie w tekście odnośnie prowadzonych, szczegółowych analiz. Autorka nie wychodzi w analizie wyników poza materiał empiryczny przedstawiony w tej części opracowania, analizy są bardzo konkretne, rzeczowe i w wysokim stopniu merytoryczne.

Ze swobodą Autorka napisała „**Dyskusję**” (str. 68-85). Dyskusja, na tle prezentowanych wyników innych autorów, uwalnia nieco inwencji twórczej i pozwala na pełniejsze rozwinięcie skrzydeł. Stąd też, jakkolwiek nie jest to część łatwa do napisania, jest bardzo ważna i niezwykle istotna w tego typu pracach promocyjnych. Jest to w opinii Recenzenta znacząca część pracy, która wskazuje na dojrzałość i przygotowanie merytoryczne Autora opracowania. Ten egzamin, Kandydatka na stopień doktora, zdała bardzo dobrze, przeplatając dyskusję z prezentacją i omówieniem wyników własnych badań w sposób ciągły. Rozdział ten jest przeprowadzony w sposób obszerny i poprawny, zawiera wiele interesujących informacji wyjaśniających uzyskane wyniki i konfrontujących je z badaniami innych autorów. Cechuje się on przejrzystością argumentacji, logiką omawiania stwierdzonych zjawisk oraz ostrożnością i głębią wnioskowania. Wskazuje to na dobrą umiejętność oceny i interpretacji wyników. Cały rozdział jest bezpośrednio i merytorycznie związany z zagadnieniami rozprawy co stanowi wg. Recenzenta, ciekawy i interesujący dla czytelnika aspekt tej części pracy, bez nadinterpretacji. Autorka zdecydowanie, co należy podkreślić i docenić, unikała pisania o rzeczach nie należących do tematu itp., pisze tylko o tym, co bezpośrednio wiąże się z omawianymi zagadnieniami. Krótko mówiąc – słusznie unika nadmiarowości informacji.

Ponadto rozdział „Dyskusja” został podzielony na tematyczne podrozdziały dotyczące otyłości i zaburzeń metabolicznych, aktywności fizycznej i czasu sedenteryjnego, modelu diety i błędów żywieniowych oraz jakości życia, co zdecydowanie porządkuje poruszane zagadnienia w prezentowanym opracowaniu i znacząco ułatwia czytelnikowi odbiór treści.

Autorka „Podsumowuje” (podrozdział VI 6., str. 85-86) i wskazuje „Ograniczenia” (str. 86-87) wynikające z zebranego materiału i własnych dociekań badawczych. Podkreśla również mocną stronę własnej pracy, nowatorskie elementy i możliwość doprecyzowania w przyszłych badaniach odnośnie diety.

Stwierdzam, iż dyskusja stanowi odpowiedź na problemy jakie Autorka zawarła na wstępie pracy i analizie wyników własnych badań na tle dociekań innych autorów.

W podsumowaniu merytorycznej części pracy przedstawiono „Wnioski” (str. 88), które są przejrzyste, logiczne i mają odzwierciedlenie w zgromadzonym i przeanalizowanym materiale badawczym. W tym miejscu nie wnoszę uwag, jednak proszę o informację w trakcie obrony czy na str. 89 jest wniosek czy podsumowanie wniosków czy też przemyślenie Autorki, bo nie do końca jest jasne jak to rozumieć?

Piśmiennictwo (str. 90-105) obejmuje zestawienie 139 prawidłowo dobranych pozycji, głównie artykułów naukowych. Są to opracowania z ostatnich kilku lat, przeważnie z 5-10 ostatnich lat. W zdecydowanej większości opracowania, są to prace anglojęzyczne.

Spis bibliograficzny w powiązaniu z treścią pracy, wykazuje bardzo dużą staranność Autorki odnośnie zakresu cytowania prac różnych autorów w tekście opracowania oraz tymi przytaczanymi w spisie piśmiennictwa, czy też odwrotnie. Praktycznie, błędy dotyczące prac brakujących, nie występują.

Z obowiązku, Recenzent chciałby na zakończenie zwrócić uwagę na kwestie, które dla oceny pracy mają znaczenie merytoryczne, metodologiczne, edytorskie, stylistyczne, korektorskie czy wymagające ujednolicenia.

Jak wspomniano powyżej Recenzent chciałby krytycznie spojrzeć i zwrócić uwagę..., ale niestety, Doktorantka takiej szansy nie pozostawiła, bowiem praca jest bardzo starannie przygotowana pod każdym względem. Trudno wnosić znaczące uwagi krytyczne, bo raczej są to kwestie drobne i nieistotne merytorycznie czy edytorsko.

Odnośnie edycji to warto przemyśleć sposób prezentowania tabel gdyż wiele z nich jest w treści pracy podzielona na dwie oddzielne strony (tab. 1,2,3,6,10,17,18,20,22) bez jakiegokolwiek adnotacji czy jest to kontynuacja tabeli czy już tabela nowa. Można np. zaznaczyć na kolejnej stronie nad kontynuowaną tabelą, że jest to jej ciąg dalszy z poprzedniej strony np. „Tabela 1. cd.”. Zauważa się również drobne niedociągnięcia w treści np. w tab. 24 (str. 65), ostatni wiersz, druga kolumna jest „małaliczba” jako jeden wyraz. Na stronie 32 jest duży odstęp pomiędzy 2020 a cytowanym źródłem internetowym (11 wiersz od góry). Nowe, główne rozdziały w pracy powinny rozpoczynać się od kolejnej, nowej strony – a nie jak w przypadku rozdziału „VI Dyskusja” (str. 68).

Reasumując wszystkie stwierdzenia pozytywne i drobne uwagi dyskusyjne można ocenić, że Autorka pracy, Pani mgr Joanna Lewandowska:

- ❖ podjęła temat ważny dla nauki, który zarazem uzupełnia wiedzę w prezentowanym zakresie,
- ❖ poprawnie, wybrała podmiot badań oraz sformułowała i uzasadniła podjęty w odniesieniu do niego problem badawczy, jak również prawidłowo został osadzony w istniejącym dorobku teoretycznym i badawczym w danym zakresie, zatem zna literaturę przedmiotu i potrafi ją twórczo wykorzystać,
- ❖ zna i prawidłowo stosuje właściwe dla obranej dyscypliny naukowej i danej problematyki metody badawcze,
- ❖ umie prawidłowo zaplanować, zorganizować i przeprowadzić badanie empiryczne, oraz poprawnie zinterpretować jego wyniki, widoczny jest duży wkład pracy Autorki w tym zakresie. Docenić też należy pozyskania wszelkich potrzebnych zgód na badania czy cytowania przytaczanych materiałów innych autorów.

- ❖ potwierdziła umiejętność dostrzegania, sformułowania i rozwiązania problemu badawczego,
- ❖ zachowała obiektywizm oraz rozpatrzyła zagadnienie z różnych punktów widzenia, uwzględniając istotne jego uwarunkowania, jak również odniosła się do poglądów wyrażanych na ten temat przez innych autorów, eksponując i uzasadniając własne zdanie na przedstawione zagadnienie,
- ❖ opanowała poprawnie warsztat pisarski, należy podkreślić stronę estetyczną opracowania, która dowodzi dbałości Autorki o jakość własnego dzieła naukowego i o pozytywny jego odbiór przez czytelnika,
- ❖ rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie założonego problemu badawczego, wnosi do nauki w sensie teoretycznym i praktycznym aktualny stan wiedzy nt. badań dających możliwość kompleksowej oceny stanu zdrowia kobiet po menopauzie.

Drobne nieścisłości, nie wpływają na obniżenie bardzo wysokiej oceny całości recenzowanej rozprawy doktorskiej Pani mgr Joanny Lewndowskiej.

Przedstawiona do oceny dysertacja doktorska, jest zamkniętą pracą naukowo-badawczą w dyscyplinie nauki o kulturze fizycznej w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu. Praca zawiera, uzupełnia i poszerza zagadnienia aktualne dla tej dyscypliny naukowej oraz w pełni odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim. Ponadto jest oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego i oryginalnym rozwiązaniem w zakresie uzyskanych wyników własnych badań naukowych w sferze społecznej.

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2023 poz. 742 z póź. zm.).

Biorąc pod uwagę poziom merytoryczny, metodologiczny oraz współczesne podejście do postawionego problemu badawczego, pracę oceniam jednoznacznie pozytywnie i wnioskuję do Rady Kolegium Naukowego Akademii Wychowania Fizycznego im. Polskich Olimpijczyków we Wrocławiu o dopuszczenie Pani mgr Joanny Lewandowskiej do dalszego postępowania w przewodzie o nadanie stopnia doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o kulturze fizycznej.

Ze względu na powyższe uzasadnienie, wysoką jakość i oryginalność przedstawionego do oceny opracowania, Recenzent wnosi o **wyróżnienie rozprawy** autorstwa mgr Joanny Lewandowskiej nt. „Ryzyko otyłości i jej powikłań metabolicznych a styl oraz jakość życia kobiet po menopauzie z populacji wrocławskiej”.

Mariusz Jankowski